

1. Ιωάννης Χρυσόστομος

Εξέχουσα προσωπικότητα της Χριστιανοσύνης, Μέγας Πατέρας της Εκκλησίας, Οικουμενικός Δάσκαλος κι ένας από τους Τρεις Ιεράρχες, μαζί με τον Μέγα Βασίλειο και τον Γρηγόριο τον Θεολόγο. Η Εκκλησία τον ονόμασε Χρυσόστομο για την ωραιότητα των λόγων του, ενώ για τη ρητορική δεινότητα ονομάστηκε «Δημοσθένης του Χριστιανισμού».

Ο Ιωάννης γεννήθηκε στην Αντιόχεια (σημερινή Αντάκια Τουρκίας) το 347. Έμεινε ορφανός από πατέρα σε μικρή ηλικία και ανατράφηκε με τη φροντίδα της μητέρας του Ανθούσας. Σπούδασε ρητορική κοντά στον φημισμένο δάσκαλο της εποχής Λιβάνιο. Ο δάσκαλός του τον εκτιμούσε τόσο πολύ για την ευφυΐα και τη ρητορική του δεινότητα, που έλεγε πως θα τον άφηνε διάδοχό του στη σχολή, αν δεν τον είχαν κερδίσει οι Χριστιανοί.

Μετά τις σπουδές του δικηγόρησε για λίγο στην Αντιόχεια και στη συνέχεια έφυγε για την έρημο, όπου ασκήτευσε. Το 381 επανήλθε στην Αντιόχεια για να χειροτονηθεί διάκονος και αργότερα πρεσβύτερος. Κατά τη διάρκεια της ιεροσύνης του διακρίθηκε για την ερμηνεία των Γραφών, το κήρυγμα και την ποιμαντική του δράση. Σύντομα, η φήμη του ξεπέρασε τα στενά όρια της Αντιόχειας και στα τέλη του 397 κλήθηκε στην Κωνσταντινούπολη για να διεκδικήσει τον αρχιεπισκοπικό θρόνο. Στις 15 Δεκεμβρίου του ίδιου χρόνου, η Ενδημούσα Σύνοδος των επισκόπων τον εξέλεξε στον αρχιεπισκοπικό θρόνο της Κωνσταντινούπολης, παρά την αντίδραση του Αρχιεπισκόπου Αλεξανδρείας Θεόφιλου, που προωθούσε τον δικό του υποψήφιο. Ενθρονίστηκε στις 26 Φεβρουαρίου του 398.

Μαρίνα Λαθουράκη

2. Σωκράτης

Βίος: Ο Σωκράτης ήταν Έλληνας Αθηναίος φιλόσοφος, μία από τις σημαντικότερες φυσιογνωμίες του ελληνικού και παγκόσμιου πνεύματος και πολιτισμού και ένας από τους ιδρυτές της Δυτικής φιλοσοφίας. Ήταν γιος του Σωφρονίσκου και της Φαιναρέτης από το δήμο της Αλωπεκής, της Αντιοχίδος φυλής. Παντρεύτηκε σε μεγάλη ηλικία την Ξανθίπη. Όπως συνηθιζόταν στην αρχαία Αθήνα, ασχολήθηκε αρχικά με τη γλυπτική τέχνη, πριν το εγκαταλείψει «χάριν της παιδείας», όπως έγραψε αργότερα ο Λουκιανός.

Στα 17 του χρόνια γνώρισε το φιλόσοφο Αρχέλαο, που του μετέδωσε το πάθος για τη φιλοσοφία και τον έπεισε να αφιερωθεί σ' αυτήν. Στις φιλοσοφικές του έρευνες τον παρακολουθούσαν πολλοί, ιδιαίτερα νέοι, που ένιωθαν ευχαρίστηση ακούγοντας τον να μιλάει και να συζητάει για θέματα κοινωνικά, πολιτικά, ηθικά και θρησκευτικά. Έτσι σχηματίστηκε γύρω του ένας όμιλος, που δεν αποτελούσε όμως σχολή, γιατί ο Σωκράτης δεν δίδαξε συστηματικά, αλλά διαλεγόταν σε κάθε σημείο της πόλης, με ανθρώπους κάθε κοινωνικής τάξης και σε αντίθεση με τους σοφιστές δεν έπαιρνε χρήματα από τους μαθητές του.

Η δίκη και ο θάνατος του Σωκράτη: Η κατηγορία εναντίον του Σωκράτη ήταν ότι ο Σωκράτης δεν πίστευε στους θεούς της πόλης, αλλά εισήγαγε καινά (καινούργια) δαιμόνια· επίσης ότι αδικεί και διαφθείρει τους νέους. Η μήνυση κατά του Σωκράτη έγινε από τον Μέλητο.

Δύο ήταν τα όπλα του Σωκράτη, η διαλεκτική και η μαιευτική.

Η διαλεκτική μέθοδος: Η διαλεκτική είναι το μέσο για τον έλεγχο και την εξαγωγή συμπερασμάτων, που κατ'αρχήν σημαίνει διάλογος. Δεν πρόκειται βέβαια για οποιαδήποτε συζήτηση. Η σωκρατική διαλεκτική είναι η σταδιακή, βήμα-βήμα, αναίρεση των θέσεων του συνομιλητή και, στη συνέχεια, η επίσης σταδιακή προσπάθεια να εξαχθεί ένα νέο συμπέρασμα, μια νέα προσέγγιση της αλήθειας. Στους πλατωνικούς διαλόγους, ο συνομιλητής του Σωκράτη εκθέτει κατ'αρχήν μια άποψη για το θέμα που πρόκειται να συζητηθεί, την οποία ο ίδιος θεωρεί ολοκληρωμένη και θεμελιωμένη. Με ερωτήσεις που φαντάζουν σχεδόν απλοϊκές, ο Σωκράτης εξαναγκάζει τον συνομιλητή του να φτάσει στην ακραία συνέπεια των θέσεων που υποστήριξε κι εκεί αποδεικνύεται η σαθρότητα των λογικών επιχειρημάτων που αυτός χρησιμοποίησε. Από αυτό το σημείο αρχίζει μια νέα

συζήτηση, όπου και πάλι καθοδηγώντας με ερωτήματα του συνομιλητή του ο Σωκράτης τον οδηγεί στη γενική αλήθεια, στην αλήθεια δηλαδή που υπάρχει ανεξαρτήτως των περιστάσεων και των συνθηκών, στην πρώτη αλήθεια των πραγμάτων.

Η μαιευτική μέθοδος: Είναι χαρακτηριστικό πως ο Σωκράτης, στους πλατωνικούς διαλόγους, δεν αποφαίνεται ο ίδιος εκ των προτέρων, δεν παραθέτει ο ίδιος εξαρχής κάποια θεωρία ή άποψη. Αντίθετα, όλη η διανοητική προσπάθεια της συζήτησης στρέφεται στο να εξαχθεί η σωκρατική άποψη από τον αντίπαλο. Πρόκειται για αυτό που ο ίδιος ο Σωκράτης ονόμαζε μαιευτική. Μαιευτική βεβαίως είναι η δουλειά της μαίας, της μαμής που συμπαραστέκεται και βοηθάει την ετοιμόγεννη γυναίκα στον τοκετό. Παίρνοντας ως παράδειγμα τη δουλειά της μητέρας του, που ήταν μαία, ο Σωκράτης ισχυριζόταν πως καμία φιλοσοφική θεωρία δεν "γέννησε" ο ίδιος, αλλά πως, σαν μαία, βοηθάει τον συνομιλητή του να "γεννήσει" από μέσα του την αλήθεια. Τι σημαίνει όμως αυτό; Σημαίνει πως για τον Σωκράτη ο άνθρωπος γνωρίζει την αλήθεια, την Ιδέα, και πως η προσπάθεια της φιλοσοφικής σκέψης έγκειται στο να βοηθήσει τον άνθρωπο να την ξαναθυμηθεί, να την επαναφέρει στη μνήμη του.

Επαγωγικός συλλογισμός: Μετάβαση από το Ειδικό/Μερικό στο Γενικό [E > Γ]

π.χ.

- Το σπουργίτι πετάει στον ουρανό
- Το περιστέρι πετάει στον ουρανό
- Ο γλάρος πετάει στον ουρανό
- Το σπουργίτι, το περιστέρι, ο γλάρος είναι πουλιά.
- Άρα (όλα) τα πουλιά πετούν στον ουρανό

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Η παραγωγική – επαγωγική συλλογιστική πορεία διαπιστώνεται

α. είτε από τη μετάβαση από την πρώτη προκείμενη στη δεύτερη

β. είτε από τη μετάβαση από τις προκείμενες προς το συμπέρασμα

Αγγελική Νικολάου

3. Ζαν Ζακ Ρουσσώ

Ο Ζαν Ζακ Ρουσσώ ήταν Ελβετός φιλόσοφος, συγγραφέας και συνθέτης του 18ου αιώνα. Οι πολιτικές ιδέες του Ρουσσώ επηρέασαν την ανάπτυξη της κομμουνιστικής και σοσιαλιστικής θεωρίας, του διεθνισμού και κατά την πρώτη περίοδο και την ιδεολογία του εθνικισμού. Γέννηση: 28 Ιουνίου 1712, Γενεύη, Ελβετία Απεβίωσε: 2 Ιουλίου 1778, Ermenonville, Γαλλία Θεατρικά έργα: Πυγμαλίων Επιρροές: Μοντεσκιέ, Τζων Λοκ, Βολταίρος, Τόμας Χομπς.

Αιμίλιος, ή Περί Αγωγής λέγεται ένα έργο του διαφωτιστή Ζαν Ζακ Ρουσσώ που γράφτηκε το 1762. Σε αυτό υποστήριξε ότι η εκπαίδευση πρέπει να βασίζεται στην προσωπική αναζήτηση του διδασκόμενου και μόνο. Ο δάσκαλος δεν πρέπει να λειτουργεί σαν αυθεντία, αλλά χρειάζεται μόνο να θέτει ερωτήματα και να οδηγεί τον μαθητή στην ανακάλυψη των απαντήσεων.

Τάνια Μαρία Θεοδωρίδου

4. Σελεστέν Φρενέ

Ο Φρενέ γεννήθηκε στην Προβηγκία το 1896 και ήταν το πέμπτο από τα οκτώ παιδιά της οικογένειας. Μόνο δυο μεγαλύτερα αδέρφια (ένας αδερφός και μια αδερφή) επέζησαν μέχρι την ενήλικη ζωή τους. Ο πατέρας του, Ζοζέφ Φρενέ, ήταν αγρότης (πέθανε το 1939) και η μητέρα του, Μαρί Βικτουάρ Τορκά (πέθανε το 1929) εργαζόταν στο μπακάλικο του χωριού. Ως παιδί, αναλάμβανε να φυλάει τα κοπάδια της οικογένειας. Το 1909 εισήχθη στην σχολή ανωτέρων σπουδών (με υποτροφία) στο Grasse, από όπου έλαβε το πτυχίο του και εισήχθη στην σχολή κατάρτισης εκπαιδευτικών της Νίκαιας όπου παρακολούθησε μαθήματα από το 1912 έως το 1914. Στις 26 Οκτωβρίου 1914 κατέλαβε την θέση του προσωρινού δασκάλου στο σχολείο Σαιντ-Σεζάρ, αντικαθιστώντας τον προηγούμενο δάσκαλο ο οποίος κατετάγη στο στρατό. Κινητοποιήθηκε και ο ίδιος και ενσωματώθηκε στον στρατό στις 10 Απριλίου 1915 όπου απέκτησε τον τίτλο του αξιωματικού του πεζικού την 1η Ιανουαρίου 1916. Συμμετείχε στην επίθεση στο Chemin des Dames. Στις 27 Οκτωβρίου 1917 τραυματίστηκε σοβαρά από μια σφαίρα στον πνεύμονα (από την οποία επέζησε), μια εμπειρία που τον οδήγησε να γίνει αποφασιστικός πασιφιστής - ειρηνιστής. Πέρασε επτά μήνες στο στρατιωτικό νοσοκομείο του Soissons. Θεωρήθηκε ανάπηρος πολέμου σε ποσοστό 70% και του απονεμήθηκε ο σταυρός του πολέμου και το μετάλλιο του στρατού. Ζήτησε από την διοίκηση του στρατού να αναλάβει μια εργασία, που να συμβάδιζε με την κατάσταση της υγείας του. Τον Ιανουάριο του 1919 διορίστηκε στο La Croix Villard, όπου δεν του άρεσε. Στις 31 Δεκεμβρίου 1919 έλαβε την απόσπασή του στο Bar-sur-Loup, όπου έγινε φίλος με τον μυθιστοριογράφο Henri Barbusse και ανέπτυξε φιλικές σχέσεις με τον Henri Poulaille.

Τα σημαντικότερα έργα του Φρενέ είναι :

- *L'imprimerie à l'école*. Boulogne, Ferrary, 1927
- *L'École Moderne Française*, εκδόσεις Ophrys, Παρίσι, 1946.
- *Conseils aux Parents* 1943. Rééditions : éditions Ophrys, Gap, 1948 ; 1962.
- *L'Éducation du Travail*, εκδόσεις Ophrys, Παρίσι, 1949. Réédité chez Delachaux et Niestlé en 1960.
- *Les dits de Mathieu*, 1949. Réédité chez Delachaux et Niestlé en 1959

- *Essai de psychologie sensible appliquée à l'éducation*, C.E.L., Cannes, 1950. Réédité en 1966, chez Delachaux et Niestlé, avec une « première partie revue et mise au point ». La seconde partie de l'ouvrage de 1950 est rééditée en 1971 par Élise Freinet en l'état originel. Ces deux parties sont rééditées en 1994 d'après l'édition Delachaux, sans la préface de Freinet de 1966.

- *Les méthodes naturelles dans la pédagogie moderne*, Bourrelier, Paris, 1956.
- *La méthode naturelle*. 3 v. Neuchâtel, Delachaux & Niestlé, 1968–69.
- *Pour l'école du peuple*. Paris, Maspero, 1969 (Posthume)

Καλλίστη Παπαδοπούλου

5. Μαρία Μοντεσσόρι

Η Μαρία Μοντεσσόρι (Ιταλικά: *Maria Tecla Artemisia Montessori*, 31 Αυγούστου 1870 - 6 Μαΐου 1952) ήταν Ιταλίδα παιδαγωγός, φιλόσοφος και γιατρός, γνωστή για τα γραπτά της στην επιστημονική παιδαγωγική και για την φιλοσοφία της εκπαίδευσης που φέρει το όνομά της, το μοντεσσοριανό παιδαγωγικό σύστημα, ή «μοντεσσοριανή μέθοδος», το οποίο αποτέλεσε πρωτοπορία για την εποχή του και εξακολουθεί να εφαρμόζεται ακόμα και σήμερα σε αρκετά σχολεία, τα επονομαζόμενα «μοντεσσοριανά σχολεία» ή «μοντεσσοριανές σχολές».

Το **1893** κατάφερε να μπει επιτυχώς στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Σαπιέντσα της Ρώμης, όπου ήρθε αντιμέτωπη με μια εχθρική και αρνητική συμπεριφορά από άλλους φοιτητές και καθηγητές της ιατρικής σχολής εξαιτίας του φύλου της.

Η Μοντεσσόρι κέρδισε ένα ακαδημαϊκό βραβείο στο πρώτο έτος των σπουδών της και το **1895** εξασφάλιζε μια θέση ως βοηθός ιατρού, αποκτώντας πρώιμη ιατρική εμπειρία. Κατά τα δυο τελευταία έτη σπουδών, μελέτησε την παιδιατρική και την ψυχιατρική και εργάστηκε στην παιδιατρική κλινική και στην υπηρεσία έκτακτης ανάγκης ενώ παράλληλα έγινε ειδική στον τομέα της παιδιατρικής. Η Μοντεσσόρι αποφοίτησε από το Πανεπιστήμιο της Ρώμης το **1896** ως διπλωματούχος γιατρός.

Η διατριβή της δημοσιεύτηκε το 1897 στο περιοδικό *Policlinico*. Εργάστηκε ως βοηθός γιατρού στο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο και ξεκίνησε να εργάζεται στον ιδιωτικό τομέα. Από το 1896 έως το 1901, η Μοντεσσόρι εργάστηκε μαζί με «φρενασθενικά» παιδιά - δηλαδή με παιδιά που αντιμετωπίζουν μια μορφή νοητικής υστέρησης, ασθένειας ή αναπηρίας. Ξεκίνησε επίσης να ταξιδεύει, να μελετά και να δημοσιεύει σε εθνικό και σε διεθνές επίπεδο ενώ παράλληλα θεωρήθηκε ευρέως ως συνήγορος των δικαιωμάτων των γυναικών και της εκπαίδευσης των παιδιών με διανοητικά προβλήματα.

Στις 31 Μαρτίου 1898, γεννήθηκε το μοναχοπαιδί της, ο Μάριο Μοντεσσόρι, ο οποίος προέκυψε από την σχέση της με τον Τζουζέπε Μοντεσάνο, έναν συνάδελφο γιατρό. Αντί να παντρευτεί η Μοντεσσόρι αποφάσισε να συνεχίσει την δουλειά και τις σπουδές και να δώσει τον γιο της στην φροντίδα μιας οικογένειας. Μαζί του επανενώθηκε κάποια χρόνια αργότερα, όταν ο ίδιος ήταν έφηβος, και αποδείχθηκε ένας σημαντικός βοηθός στην έρευνά της.

Το **1902** ξεκίνησε προπτυχιακές σπουδές στη φιλοσοφία στο Πανεπιστήμιο της Ρώμης. (Η φιλοσοφία εκείνη την εποχή περιελάμβανε ένα μεγάλο μέρος από αυτό που σήμερα θεωρούμε ψυχολογία). Κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου, ξεκίνησε να εφαρμόζει τις μεθόδους που ανέπτυξε πάνω στην εκπαίδευση των παιδιών με διανοητικά προβλήματα, στην «κανονική» εκπαίδευση.

Γρήγορα, διαπίστωσε ότι η αγάπη της για τα παιδιά υπερτερεί από όλα τα άλλα κι αφοσιώνεται σε αυτά. Διατελεί διευθύντρια της Ορθοφρενικής σχολής της Ρώμης (ίδρυμα για μη ομαλά αναπτυγμένα παιδιά) και ιδρύει δύο «Παιδικά Σπίτια» (το Μοντεσσοριανό περιβάλλον για παιδιά από δυόμισυ έως έξι χρόνων ονομάζεται «Παιδικό Σπίτι»). Γυρίζει όλο τον κόσμο κηρύσσοντας ότι το καλύτερο όπλο που χρειάζονται τα παιδιά για να εξελιχθούν σε θετικά στελέχη της κοινωνίας είναι η αγάπη προς αυτά. Μέσα από την παιδιατρική οδηγήθηκε, ως ψυχολόγος και ταλαντούχος παιδαγωγός που ήταν, στην

προσπάθεια για την ψυχολογική και νοητική ανάπτυξη του παιδιού, ασχολούμενη αρχικά με παιδιά με νοητική καθυστέρηση ή ειδικές μαθησιακές ανάγκες. Σε αυτόν τον αγώνα έδωσε ολόκληρη τη ζωή της.

Η επιτυχία της μεθόδου της αναστάτωσε τον παιδαγωγικό κόσμο διεθνώς. Ακόμα και παιδιά με χαμηλό δείκτη νοημοσύνης, έμπαιναν σιγά-σιγά στις κανονικές τάξεις του σχολείου, καθώς απελευθερωνόταν το πνεύμα και η ψυχή τους. Γι' αυτό μερικοί άνθρωποι, ακόμη και επιστήμονες, συνέδεσαν το όνομά της με τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες. Η Μαρία Μοντεσσόρι όμως ασχολήθηκε κατά βάση σε όλη τη ζωή της με όλα τα παιδιά, ανεξαρτήτως δείκτη νοημοσύνης ή μαθησιακής ικανότητας, και ίδρυσε σχολές σε πολλά κράτη για να εκπαιδεύεται προσωπικό στη χρησιμοποίηση του παιδαγωγικού υλικού αυτού, αλλά κυρίως στην κατανόηση της φιλοσοφίας της μεθόδου της, γιατί δίδαξε πως αυτό είναι το πρώτο θέμα για την επιτυχία.

Ο σεβασμός στην προσωπικότητα του παιδιού είναι η πρώτη αρχή της μεθόδου, και έπειτα η ελευθερία που θα βγει από την πειθαρχία. Άλλες αρχές της μοντεσσοριανής μεθόδου είναι:

- Η εσωτερική και εξωτερική τάξη στη συγκρότηση του ανθρώπου.
- Ο σεβασμός στο έμψυχο και άψυχο περιβάλλον.
- Η ατομική προσπάθεια αλλά και η καλή συνεργασία με τον κόσμο του περιβάλλοντος.
- Η μάθηση μέσω της έρευνας που θα δώσει τη χαρά για τη δουλειά και την ικανοποίηση για το αποτέλεσμα. Η παντοειδής άσκηση για την απόκτηση δυνατοτήτων.
- Ικανός άνθρωπος ίσον ευτυχής άνθρωπος.

Μετά την ανάληψη της εξουσίας στην Ιταλία από το καθεστώς του Μπενίτο Μουσολίνι, η Μοντεσσόρι εξορίστηκε στην Ισπανία. Κατόπιν, ύστερα από την επικράτηση του καθεστώτος Φράνκο στον Ισπανικό Εμφύλιο, εγκαταστάθηκε στην Ολλανδία. Το 1939 μετανάστευσε εκ νέου στην Ινδία, όπου θα παρέμενε καθ' όλη την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, καθώς η Ολλανδία βρέθηκε υπό ναζιστική κατοχή. Τέλος, ξαναγύρισε στην Ολλανδία το 1949, όπου και απεβίωσε το 1952 σε ηλικία 82 ετών.

Από τότε μέχρι σήμερα ο διεθνής οργανισμός που δημιουργήθηκε («Association Montessori International») καθοδηγεί και εποπτεύει τα Μοντεσσοριανά Σχολεία σε όλο τον κόσμο. Στην Ευρώπη, στις Η.Π.Α., στον Καναδά, στην Αφρική και στην Ασία, σε δεκάδες κράτη στον κόσμο λειτουργούν σήμερα Μοντεσσοριανά σχολεία.

Μάρθα Κωνσταντινίδου